

О.В. ГАВРИЛОВА,

к.п.н., доцент з/н кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
факультету менеджменту і бізнесу
ВП «МФ КНУКіМ»,
м. Миколаїв

БАТЬКОВИМИ СТОПАМИ. ВНЕСОК ПЕТРА ФРАНКА У РОЗБУДОВУ УКРАЇНСЬКОГО СКАУТСЬКОГО РУХУ

Родина І. Франка не лише словом, а й ділом формувала молодь України, піднімаючи національно-визвольний дух. І. Франко – видатний письменник та громадський діяч, своєю творчістю формував свідомість молоді, був організатором мандрівок, займався приверненням уваги до народних традицій ще у другій половині ХІХ ст. Як зазначає М. Костриця, ще 1893 року І. Франко зорганізував «Кружок етнографічно-статистичний для студювання життя й світогляду народу», а згодом – «Кружок для устоювання мандрівок по нашій країні». Його синові Петру на той момент було 3 роки, і в подальшому він вправно продовжив батькову справу, практично закріплюючи настанови батька.

Петро Франко народився 28 червня 1890 р. У сім'ї І. Франка він був третьою дитиною. Навчався у Народній школі, в Академічній гімназії та Львівській політехніці на хімічному факультеті.

Юнацькі й молоді роки П. Франка припали на початок ХХ ст. – час національного відродження, коли важливо було актуалізувати національну свідомість молоді. Значуща роль у розбудову незалежності внесли громадсько-політичні організації, саме вони сприяли об'єднанню молоді через загартування тіла у гімнастичних товариствах, а також формуванню свідомості молоді через збереження звичаїв, традицій і мови. Саме громадські організації, гімнастичні товариства, сприяли відродженню національної свідомості молоді, утвердженню її чеснот.

Як зазначає Богдан Трофим'як, «сформувавшись на початкових етапах національного відродження, спортивно-гімнастичний рух став важливим фактором піднесення національно-визвольної боротьби, створення військово-мілітарних структур, які заклали фундамент збройних сил України – Української галицької та Української повстанської армії [2].

Традиції та ідеї «Руської Трійці» продовжувала втілювати молодь, знаходячи свої, актуальні на той час засоби – формування національної фізичної культури у нових організаціях «Сокіл» і «Січ».

«Сокільський» рух у більшості поширювався у сільській місцевості. Важливу роль у його організації належала А. Будзиновському, який під час керівництва запровадив проведення занять з фехтування, мандрівництва та велоспорту, окрім традиційних руханки й пожежництва. Важливу роль у

«Соколі» надавалась культурно-освітньому вихованню – створювались хори, драматичні гуртки, духові оркестри, бібліотеки, гуртки для неписьменних тощо.

П. Франко разом з І. Чмолою у 1911 році стояли біля витоків організації «Пласт», сформували на основі скаутської ідеї Р.Баден Пауела, що має за мету виховання розвиненої особистості, свідомого патріота своєї країни. Метою «Пласту» є військовий вишкіл молоді й носив явно виражений український національний характер. У грудні 1911 року у газеті «Діло» П.Франко писав про створення скаутської організації в Галичині за зразком англійської, але української з суттю. У галицькому Львові це було потрібно для формування свідомості української молоді для національно-визвольної боротьби. Саме П.Франко запропонував запозичити назву організації від розвідників-пластунів, що були у складі кубанських козаків.

Варто зазначити, що на противагу «Соколу» і «Січі», цільовою аудиторією «Пласту» були діти дошкільного й шкільного віку у поза навчальний час.

12 квітня 1912 року відбулась перша присяга українською мовою першого пластового гуртка у кількості 40 осіб при Академічній гімназії у Львові. Саме цю дату зараз вважають датою заснування Українського скаутингу. Концепцію організації, що об'єднала ідеї класичного англійського скаутського руху Баден Пауела з українськими традиціями, стали книга Олександра Тисовського «Пласт», а також роботи П.Франка «Пластовий однострій», «Пластові ігри та забави».

Варто зазначити, що з самого початку свого існування організатори «Пласту» планували створити єдиний пластовий центр, з цією метою збирали двічі при товаристві «Сокіл-Батько» у Львові конференції, обрали «Організаційний пластовий комітет», що займався підготовкою пластового статуту. П. Франко брав у цих процесах активну участь.

Петро Франко був редактором друкованого органу організації «Пласт» – газети «Пластовий табір», що виходила додатком до спортивного часопису «Вісті з Запоріжжя». 6 квітня 1913 року на першому з'їзді впорядників «Пласту» було прийнято статут організації, обрано керівника – О. Тисовського та його заступника – П.Франка.

За час діяльності у «Пласті» П. Франко став редактором журналу «Пластовий табір», крім того написав 15 статей. Перебуваючи у Відні написав такі книжки: «Як закладати пластові дружини», «Відмолодження», «Огляд території України», «Теорія зглядності після А. Айнштейна». Займався видавничою справою, організувавши Видавниче Товариство «Франко син і спілка».

Як зауважує Б. Трофим'як, «На зламі ХІХ – ХХ ст. в українському національно-визвольному русі Галичини сформувалася нова генерація громадсько-політичних діячів, які чітко визначили програму боротьби за незалежну і соборну Українську державу. У цьому процесі гімнастично-спортивні організації виступали чинником політичного руху, послідовно відстоювали національні інтереси українців. Вони впливали на усі сфери

суспільно-політичного життя Галичини, були ініціаторами становлення легіону Українських Січових Стрільців, сприяли перетворенню його у державотворчу силу» [2].

Перша Світова війна спричинила призупинення роботи «Пласту». Саме в цей період організація на практиці показала набутий досвід. Уся старша молодь «Пласту» створила основу Українських Січових Стрільців та Української Повстанської Армії.

Петро Франко під час Першої світової війни (серпень 1914 р.) стає добровольцем Легіону Українських Січових Стрільців. Українська Бойова Управа надала йому звання «четар» сотні Романа Сушка й призначила до розвідної служби, він був учасником багатьох бойових операцій у рядах Українських Січових Стрільців як командир піхотних та технічних відділів. Варто звернути увагу на той факт, що ще у 1916 році П. Франко пройшов летунський вишкіл у Сараєво, ці вмінності допомогли йому бути організатором авіації в Українській Галицькій Армії, до якої після 1918 року перейшов легіон Українських Січових Стрільців, ставши його основою. «Його було іменовано «сотником» та призначено референтом летунства у Начальній Команді УГА (1918-1920). 4 січня 1919 р. літак, на якому він здійснював черговий розвідувальний політ, було збито, а льотчика полонено поляками й відправлено до табору Домб'є, з якого Франко здійснив втечу і через Чехословаччину дістався у розташування частин УГА. Наприкінці січня 1919 р. він повернувся у свій авіапункт і одержав призначення полкового командира. На рахунок його полку було багато героїчних подвигів, у тому числі й 16 збитих польських літаків. За заслуги в організації летунства УГА та у їх керівництві Головний Отаман військ Директорії УНР С. Петлюра присвоїв Петрові Франку військове звання полковник УНР» [3].

Після війни П. Франко продовжує займатись організацією «Пласт», працюючи вчителем хімії у гімназії у Коломиї з 1922 по 1930 рр. Пише оповідання «Пластова пригода», а також «Підручник шведської руханки для народніх і середніх шкіл».

Історичні події вересня 1939 року спричинили зміни кордонів країни. Радянська влада підтримувала П. Франка аж до початку Великої Вітчизняної війни – він став членом президії Народних Зборів Західної України, депутатом Верховної Ради УРСР, крім того він обіймав посаду декана товарознавчого факультету Українського державного інституту торгівлі, його призначено директором Меморіального музею Івана Франка у Львові. Уже 28 червня 1941 р. працівники НКВД заарештували його разом з академіком К. Студинським і знищили.

Ім'я П. Франка носить 65 курінь Національної скаутської організації «Пласт» з м. Краматорськ Донецької області. Петро Франко – співзасновник українського скаутського руху. Він разом з І. Чмолюю адаптував класичний англійський скаутинг до українських реалій початку ХХ ст., створивши концепцію українського скаутського руху, засновану на загартуванні духу й

тіла. Ідея, покладена в основу «Пласту» П. Франком досі розвивається на користь української молоді.

Список використаних джерел:

1. Костриця, М. Шкільна краєзнавчо-туристична робота [Текст]: навч. посіб. / М. Костриця, В. Обозний. – К. : Вища шк., 1995. – 223 с.
2. Трофим'як, Б.Є. Гімнастично-спортивні організації у національно-визвольному русі Галичини (друга пол. ХІХ ст.-перша пол.ХХ ст.) [Текст] / Б. Є.Трофим'як; наук. ред. Б. Лановик; Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. - Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 696 с.
3. Франко, П.М. Він жив і творив для України (до 120 р. з дня народження Петра Франка) / П.М. Франко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://narodna.pravda.com.ua/history/4c1dffab1e573/view_print/. – Назва з екрана.